Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 43, Aralık 2019, s. 667-674

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.39914>

Neslihan ÖZTAŞ

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi,
Nslhnozts54@gmail.com

FİİLİMSİ KATEGORİSİNE BAĞLI ZARF-FİİLLERİN BİR SÖZLÜK MADDESİ OLARAK KULLANILMASI

Özet

Sözlük bir dilin -tarihi ya da modern dönemde- sözcük ve deyimlerini abece sırasıyla vererek örneklerle zenginleştiren, anlamlarını açıklayan ya da bir başka dilde karşılıklarını gösteren bir başucu kitabıdır. Sözlükler hazırlanış amaçları ve taşıdıkları nitelikler bakımından çok çeşitlidir. Özel alanlarına göre adlandırmaları (lehçebilim sözlükleri, kökenbilgisi sözlükleri, gramer terimleri sözlükleri vb.) da mevcuttur.

Bu bildiride bir dil bilgisi kategorisi olan fiilimsilerin alt fonksiyonlarından birini teşkil eden zarf-fiillerin dilimizin söz varlığını ve yapısını ihtiva etmek için hazırlanmış genel, özel sözlüklerde ve ansiklopedik sözlüklerde sunulmuş tarzında - varsa-farklılıklar ve ortaklıkların ortaya konulmasının yanı sıra, bir sözlük ögesi olarak nasıl açıklandığı, ele alındığı söz konusu edilecektir.

Anahtar Kelimeler: fiilimsi, zarf-fiil, sözlük

USAGE OF GERUNDIUMS WHICH ARE INCLUDED IN GERUNDIAL, AS A DICTIONARY ITEM

Abstract

The dictionary is a language book-a book in the history or modern period that enriches words, phrases and abbreviations in abacus order, explains their meanings, or shows their correspondence on another story. Dictionaries are very diverse in terms of their purpose of preparation and their qualifications. There are also names according to their special fields (dialect dictionaries, descent dictionaries, grammar terms dictionaries etc.).In this declaration, it will be

mentioned how envelopes that constitute one of the subfunctions of the grammatical categories, the grammatical categories, are explained as a dictionary, in addition to revealing differences and partnerships in the general, special dictionaries and encyclopedias prepared to contain the vocabulary and structure of our language .

Keywords: vernacular, adverb-verb, dictionary

GİRİŞ

Sözlükler, bir dilin-tarihi ya da modern dönemde- sözcüklerini ve deyimlerini abecesel olarak bizlere sunan, örneklerle zenginleştirerek tanımlamalarda bulunan, ilmî çalışmalarda ve eğitim-öğretim alanında başvurabildiğimiz önemli kaynaklardandır. Aksan “sözlük” kavramını, "Bir dilin (ya da birden çok dilin) sözvarlığını, söyleyiş biçimleriyle, yazımlarıyla veren, bağımsız biçimbirimleri temel alarak bunların, başka öğelerle kurdukları söz öğeleriyle birlikte anlamlarını, değişik kullanımlarını gösteren bir sözvarlığı kitabı..." (Aksan, 1996: 77) olarak tanımlar.¹

Sözlük yapma, hazırlama aşamasında uyulması gereken bazı kriterler vardır. Bu aşamaları bilmemiz madde başı olarak bir sözcüğün nasıl ele alınması gerektiği konusunda bizlere aracılık edecektir. Sözlük hazırlamada en önemli ve en çok özen isteyen iş, tanımların verilmesidir. Sözlük hazırlama çalışmalarında biçimbirimlerin (morphome) önemli bir yeri vardır. Ancak bazı sesbirim/morfemlerin serbest kullanılmasına rağmen, aynı görevi yüklenen başka morphemlerin ek durumunda kullanılması gibi güçlükleri de beraberinde taşımaktadır. Tanımlar verilirken öğelerin temel anlamlarından başlayarak yan anlamlara doğru gidilmeli, sonra bu öğeyle ilişkisine ve kullanım sıklığına göre sıralanmalı, deyim ve atasözü gibi başka unsurlara da yer verilmeli, edebiyattan ve günlük konuşmalardan/kullanımlardan da yararlanılmalıdır. (Karadağ, 2011:193-207).² Diğer bir husus, sözlük hazırlamada amacın belirlenmesidir. Amaç belli bir düzeydeki kitleye seslenmekse, söz varlığının niceliği ve niteliği ona göre düzenlenmeli, anadil sözlüklerinde olduğu gibi iki dilli sözlüklerde de temel sözvarlığı ve sıklık dizelgeleri göz önünde bulundurulmalıdır. Burada yazılı ve sözlü dilde en sık kullanılan sözcüklere öncelik vermenin zorunlu olduğu belirtilmelidir. (Bayrav, 1975:68).³

Çalışmamızın esasını oluşturan zarf-fiil kategorisi daha önce çalışılmamış fakat yine fiilimsi kategorisine ait sıfat-fiiller Çiğdem Topçu tarafından 2010 yılında III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumunda konu edilmiş ve bu konuda geniş çaplı bilgi kaynağı olan ansiklopedilerin de bir tür sözlük olması sebebiyle incelenmesi gerektiğini dile getirmiştir. Sıfat-fiillerin, fiilimsilerin bir alt fonksiyonu olarak ele alınması gerektiğini vurgulayan Çiğdem Topçu'nun bu çalışmasının ışığında dil bilgisi terimleri sözlükleri yanında genel sözlük ve ansiklopedik sözlükler de incelenmiş ve konunun nasıl ele alındığı önemsenmiştir. Bu doğrultuda, on biri genel, üçü ansiklopedik sözlük, altısı terim sözlüğü olmak üzere toplam

¹ Alıntılanan kaynak için bkz. Kabadüz,Adnan;Sözlük, Sözcük Anlamı ve Öğrenimi Üzerine, Turkish Studies, Volume 4/4, Summer, 2009

² Alıntılanan kaynak için bkz. Kahraman,Mehmet; Sözlük Bilim Kuram, İlke ve Yöntemler Üzerine, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Say 8, 2016

³ Age.

yirmi kaynak incelenmiştir. Ancak bu kaynaklar incelenirken zarf-fiil eklerinin üst kategoride fiilimsilere bağlı olması durumundan hareketle, fiilimsiler hakkında yapılan açıklamalar da yeterli görüldüğü ölçüde çalışmamıza dahil edilmiştir. Bu doğrultuda ifade edilenleri genel sözlükler, terim sözlükleri ve ansiklopedik sözlüklerde inceleyelim:

Genel Sözlüklerde:

MBTS'te fiilden türetilen ancak çekime girmeyip yalnız olumsuz yapılabilen fiil ismi, isim-fiil ve zarf-fiilin ortak adı olduğu ifade edilen *fiilimsi* kategorisi içinde *zarf-fiil* terimi, “Şahıs ve zaman belirtmeden yalnız hareket kavramı ifade eden fiilimsi, bağ fiil, ulaç, sıla sığası, gerundium.” (2011: 1378-1379) şeklinde tanımlanmakta fakat örneklerine ise yer verilememektedir.

DBTS'te *fiilimsi* “Fiil kök ve gövdelerinin hareket hali, hareket ismi ifade eden şekli fer'i fiil, çekimsiz fiil.” (2005: 425) bu şekilde ifade edilmiştir. Fiilimsi örneği olarak istemek, gelme, görür şekillerinin verilmesi fiilimsinin isim-fiil olarak ele alındığını gösterir. Zarf fiil madde başı olarak konulmasa da *ulaç* şeklinde yer almıştır. “Bağ fiil, rabbit sığası.” (2005:1314) tanımı yapılmış fakat bir açıklama yoktur.

TTS'te *fiilimsi* “Kip, zaman, kişi anlamları olmayan mastar, sıfat-fiil(ortaç), bağ fiil(ulaç) türlerinden sözcüklerin genel adı.” (2001: 313) ve *ulaç(-cı)* olarak tanımlanan zarf-fiil ise, “Zarf olarak kullanılan fiil soylu sözcük.” (2001: 903) diye tanımlanır ve “gelip, okuyarak, oturunca vb.” örnekler verilir.

ÖTS'te *fiilimsi* madde başı olarak yer almakta ve isim-fiil, sıfat-fiil ve bağ fiilin ortak adı olduğu dile getirilmektedir. *Zarf-fiil* “Zarf olarak kullanılan fiil soylu kelime, gerundium.” (2000:3301) şeklinde açıklanarak bu eklere “Gülerek geldi, Uçup gitti” örnekleri verilmektedir.

TS-A'te *eylemsi* “Olumsuz yapılabilen tümleş alan ama eylem çekimine girmemiş bulunan eylemlilik, ortaç, ulaç gibi türleri olan sözcük; örneğin “maça gitmek”, “şarkı söylemek”, “olur”, “okumaz”, “koşa koşa”. (2007: 669) Madde başında *ulaç* biçiminde yer alan zarf-fiil de “Kurduğu önermeyi arkadan gelen başka bir önermeye bağlayan belirteç olarak kullanılan eylem soylu sözcük.” (2007: 1175) şeklinde açıklanarak bu eklere “gelip”, “gelerek”, “gelince”, “gelirken” gibi eylem biçimleri örnek olarak verilmektedir.

ÖTS-Y'te *fiilimsi* tanımlamasında fiil kökenli olduğuna isim, sıfat, zarf, bağlaç olarak görev alabildiğine değinilmiş, *zarf-fiil* ve *bağ-fiil* olarak iki ayrı tanımlama yapılmıştır. *Bağ fiil* “Hem eylem anlamı taşıyan hem de cümle unsurlarını veya gruplarını birbirine bağlayan fiilimsiler; zarf-fiil.” (2002: 426) şeklinde *zarf-fiil* ise “Zarf olarak kullanılan fiil soyundan kelime, gerundium, ulaç” şeklinde açıklanmakta “sıla sıygası”, “rabbit sığası”, “ulaç, -cı” adlandırmaları da yer almaktadır.

Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı Türkçe Sözlük'te ise, fiilimsilerin, fiilden türetilmiş ve mastar, sıfat-fiil, zarf-fiil gibi türleri bulunan kelimeler olduğu ifade edilmiş, *zarf-fiil* “Zarf olarak kullanılan fiil soyundan kelime, ulaç, durum ulacı, bağ-fiil, sıla sıygası.” (2011: 2645) şeklinde açıklanarak “Koşarak geldi”, “Düşmeden söyledi” örnekleri verilmiştir.

TDS'te *eylemsi* olarak ifade edilen fiilimsi olumsuz yapılabilen ve eylemlilik, ortaç, ulaç gibi türlerinin bulunduğu eylem bölüğünden bir sözcük olarak tanımlanır. *Ulaç* “Belirteç olarak kullanılan eylem soylu sözcük.” (2007: 490) şeklinde yer alırken “koşa koşa”, “güle güle”, “diye” örnekleri de verilir.

TTS-M’te *gerundium* “(i. Lat. dilb): zarf-fiil” (1985: 417) açıklaması yapılırken fiilimsi tanımına rastlanılmaz.⁴

Ansiklopedik Sözlüklerde:

ATS’te fiilimsi tanımı yapılmamış; ancak *ulaç* “Yan cümlecğin yüklemi olarak bu cümlecği sonraki cümlecğe bağlamaya yarayan edip, ederek, edince, ederken gibi fiil şekli, bağ fiil.” (1995: 692) şeklinde açıklanmaktadır.

Pars Tuğlacı’nın hazırladığı OATS’te ise, ortaç, ulaç, isim-fiil çeşitlerine ayrıldığı belirtilen fiilimsilerden *ulaç* için “ulaç, -cı, İçinde bulunduğu cümleyi bağlamaya yarayan edip, ederek, edince, ederken gibi fiil şekli olup buna bağ fiil de denir; (Osm. Rabit sıygası)” (1995: 2933) bu açıklama yapılmıştır.

RRABS’te “Ulaç Ing. gerund, Fr. gérondif, Alm. gerundium, Eylem, kök ve gövdelerinden ulaç ekleriyle türetilmiş sözcük” açıklaması yapıldıktan sonra “-a, -e, (bak-a bak-a), -ınca, -ince, -unca, -ünce, (bak-ınca), -ıp, -ip, -up, -üp, (bak-ıp), -arak, -erek, (bak-arak), -madan, -meden, (bak-madan), -maksızın, -meksizin, (bak-maksızın), morfeimleri verilerek ulaç ekleri olduğu dile getirilmiştir.(2122)⁵

Terim Sözlüklerinde:

Hatiboğlu’nun Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü adlı eserinde tümlec aldığı ve eylem çekimine girmedeği ifade edilen fiilimsinin alt kategorileri belirtilmemekle birlikte “eve gitmek(gitmek)”, “kitap okumak(okumamak)”, “okur(okumaz)”, “ severek(sevmeyerek)” örnekleri verilmiş *ulaç* ise “(derl.bağfiil,zarf fiil) Belirteç olarak kullanılan eylemsi” şeklinde açıklanmakta koşu koşu gitmek, gelip gitmek, gülererek gitmek, gelince görmek, giderken görmek, geldikçe konuşmak, geldiğinde konuşmak, görmeden gitmek, görmeyeli değışmek örnekleri verilmiştir.⁶

Vardar’ın Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü adlı eserinde, fiilimsi sadece eylemliler, ortaçlar ve ulaçlara verilen ortak ad olduğu ifade edilmiş *ulaç* ise “(Alm.gerundium, Fr.gérondif, Ing.gerund) Eylemden türeme, çoğunlukla belirteç işlevi yerine getiren eylemsi.(Bağ eylem de denir.) Türkçe ’de ulaçlar kişi ve kesin bir zaman kavramı aktarmaz, öğeleri bağlayıcı bir özellik taşırlar. Ulaç ekleri: -ip (- ıp,-up,-üp), -erek (-arak),-e(-a),-ince(-ınca,-unca,-ünce),-meden(-madan),-meksizin(-maksızın), -dikçe(-dikça, -dukça, -dükçe;-tikçe,-tikça,-tükçe,-tukça),-eli (-alı),-ken (-iken),-diğinde (-dığında,-dügünde,-duğunda;-tiğinde,-tığında,-tügünde,-tuğunda), vb. (1998: 210) bu şekilde açıklanmıştır.

Yusuf Çotuksöken’in Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü adlı eserinde *eylemsi* şeklinde madde başı olarak yer alan fiilimsinin eylem, kök ve gövdelerinden ad eylem, ortaç ve ulaç ekleriyle türetilen sözcük olduğu dile getirilirken *ulaç* ise “Eylem, kök ve gövdelerinden ulaç ekleriyle türetilmiş sözcük. (Eşanl. bağ eylem, gerundium. Esk. bağfiil, zarffiil) Sözdiziminde bir tümceyi belirteç işleviyle temel tümceye bağlar.” (2012: 221) bu şekilde

⁴ Bunların dışındaki bazı genel sözlüklerde meselâ; Muhammet Yelten ve Mustafa Özkan’ın hazırladığı Türkçenin Sözlüğü (2002) ve Yıldız Özkan’a ait Türkçe Sözlük (2007)’te fiilimsi ve zarf- fiil ile ilgili maddelere rastlamadık.

⁵ Bu eserin basım yılına ulaşamadık.

⁶ 1972:95

açıklanır. {-A(-a,-e)} (bak-a bak-a, düşün-e düşün-e), {- (y)IncA(-ınca,-ince,-unca,-ünce)} (bak-ınca,görünce,arayınca ..), {- (y)Ip(-ıp,-ip,-up,-üp)} (bak-ıp,gelip,anlayıp..), {- (y)ArAk(-arak,-erek)} (bak-arak,inle-y-erek..), {-mAdAn (-madan,-meden)} (bak-madan,bekle-meden), {-mAksIzIn(-maksızın,meksizin)} (bakmaksızın, dinlemeksizin) gibi Türkçede başlıca ulaç ekleri olduğu da ifade edilir.

Korkmaz'ın Gramer Terimleri Sözlüğü'nde ise fiilimsi/eylemsi adıyla bir madde başı bulunmamakta; fiilden türetildikleri, çekime girmedikleri, ad-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil kategorilerine sahip oldukları ile birlikte diğer kaynaklara ek olarak yargı da bildirmediikleri ve bitmemiş fiil oldukları ifade edilen fiilimsiler, çekimsiz fiil maddesinde açıklanmaktadır. *Zarf-fiil* ise "Cümlede yüklem anlamını çeşitli yönlerden etkileyen ve fiilden -(y)A, -(y)I, -(y)Arak, -DıktA, -ken, -mA, -dAn, -mAksIzIn, -(y)Inca, -(y)Ip, -DıkçA gibi belirli bazı eklerle yapılan, kişi ve zaman belirtmeden soyut bir hareket kavramı anlatan, bir esas fiilden sonra gelerek yardımcı fiillerle birleşik fiiller kuran ve zarf olarak fiilin anlamını, zaman ve yer bakımından tamamlayan kelime." (2007: 251-252) açıklamasını yaparak çeşitli yazarlardan örnekler vermektedir.

Hengirmen'in Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde *eylemsi* diğer kaynaklarda olduğu gibi, eylemden türeyerek eylem çekimine girmeyen sözcük olduğu ifade edilmiş, bazı eylemsilerin ad, belirteç, sıfat gibi ad soylu sözcüklerin görevlerini yaptığını ve eylemsilerin yan cümleler kurarak birleşik cümleler oluşturduğunu da eklemiştir. *Ulaç* ise "Eylemden türeyen ve belirteç görev yapan sözcük." (1999: 370) olarak açıklanan ulaçların, ortaçlardan farkına yönelmesi ve anlam yönünden beş grupta inceleme yapması bir farklılık getirmiştir.⁷

Aybars Erözmen ve Betül Tarhan'ın birlikte hazırladığı Türkçe Terimler ve Sözcükler adlı eserde *gerundium* ve *ulaç* madde başı olarak yer almakta *ulaç* "Fr.gérondif, Ing.gerund, rabbit sıygası, zarf-fiil" (2008: 291) olarak açıklanmaktadır.

Elde ettiğimiz verileri konunun işlenişi ve konuya dair yapılan çalışmaların içeriği bakımından iki aşama da inceleyebiliriz:

Konunun işlenişi bakımından: Öncelikle, sözü edilen dil bilgisi kategorisi için madde başı olarak en çok *ulaç*⁸ sonrasında ise *zarf-fiil*⁹ teriminin tercih edildiği görülmektedir. Zarf-fiillerin madde içindeki açıklamalarında "*bağ-fiil, sıla sıygası, rabbit sığası, Alm. gerundium, Ing. gerund, Fr.gérondif*" terimler de yer almaktadır.¹⁰ Bu durum terim kargaşasına da sebep olmaktadır. Çünkü, görüldüğü üzere, sözlüklerde aynı gramer fonksiyonu için geçmişte, günümüz Türkçesinde ve yabancı dillerde kullanılan terimler de sıralanmıştır. Bu terim çokluğu, bu fonksiyonun sözlüklerdeki açıklamalarından yararlanılması sırasında sıkıntı çıkaracaktır. Çünkü, belirtilen fonksiyonu arayan kişi *zarf-fiil* terimini madde başı olarak bulamayınca *ulaç*

⁷ Hengirmen ulaçları özne, yüklem, tümleç görevlerini üstlenmemeleri ve kullanım alanlarının fazlalığı bakımından ortaçlardan ayırmıştır. Anlam yönünden ise bağlama, durum, zaman, sebep, kıyaslama ulaçları bakımından beşe ayırmıştır.

⁸ OATS, RRABS, DBTS, DTS-H, ADTS, TDETS, TTS, TDS, TS-A, TTS-D, DDTs, ATS

⁹ MBTS, ÖTS-Y, TS-TDK, ÖTS

¹⁰ Bunun yanı sıra fiilimsiler için ise, fiilimsi, eylemsi; müştak-ı fi'l, fer'i fiil; İng. non-finite verbal form, infinite verb

forms, verbalnoun; Alm. Verbalnomina, Verbum Infinitum terimlerinin kullanıldığı görülmektedir.

terimine, onun da madde başı olmadığını görünce *bağ-fiil*, *gerundium* veya *sıla sıygası* terimine bakmak zorunda kalacaktır.

Terim konusundaki açıklamalar belirli bir düzen içinde sıralanmaktadır. Bu sıralamayı üç basamakta toplayabiliriz: İlk basamakta zarf-fiilin ne anlama geldiği bilgisi verilir, ikinci basamakta zarf -fiilin türlerine yer verilir ve son basamakta örneklendirmesi yapılır.

Konunun açıklanması hususunda incelemiş olduğumuz sözlüklerde bazı ortaklıkların olduğunu, göze çarptığını söyleyebiliriz: *Zarf-fiillerin*,

a) *fiil soyundan kelime oldukları*: bazı eserlerde zarf-fiillerin fiil soyundan gelen kelime¹¹ açıklaması yapılırken bazı eserlerde ise buna rastlanmamıştır.¹²

b) *türedikleri*: zarf-fiillerin eylemden türediği ifade edilmiş¹³ fakat “türemek” tabiri çelişki yaratmıştır. Türeme tabiri bizi yapım eklerine götürür. Eklerin, yandaş ekleşmeyle karşımıza çıkan on çeşidinden ilki olarak karşımıza çıkan yapım eki “anlam değiştirme eki”¹⁴ açıklamasıyla karşımıza çıkar. Oysa ki yapım ekleri eklendiği kelimenin anlamını değiştirirken zarf-fiillerin anlamı değişmemektedir. Şekilde bir farklılık yaratsa da (isim hâline getirmesi) anlamı korunmaktadır.

c) *cümle unsurlarını veya kelime gruplarını birbirine bağlaması*¹⁵: öğeleri bağlayıcı bir özellik taşıdığı ifade edilen zarf-fiillerin bağ eylem (fiil) olarak adlandırıldığını da görmekteyiz.

d) *belirteç işleviyle kullanılması*¹⁶: kelimenin söz dizimindeki görevi bakımından zarf olması kastediliyor olmalıdır.

e) *kişi ve zaman anlamının olmaması*: kişi ve zaman anlamı belirtmeden¹⁷ yalnız hareket anlamı ifade ettiği dile getirilmiştir.

f) alt fonksiyonlarını icra eden morfemlerin “ip (-ıp,-up,-üp), -erek (-arak),-e(-a),-ince(-ınca,-unca,-ünce),-meden(-madan),-meksizin(-maksızın), -dikçe(-dıkça, -dukça, -dükçe;-tikçe,-tıkça,-tükçe,-tukça),-eli (-alı),-ken (-iken),-diğinde (-dığında,-düğünde,-duğunda;-tiğinde,-tığında,-tüğünde,-tuğunda)” olduğu: kaynakların büyük bir kısmında bu eklerin zarf-fiil ekleri olduğu dile getirilmiştir.

Açıklamalarda fiilimsiler hakkında ifade edilenlerden fiilimsilerin; isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil olmak üzere üç alt sınıfa ayrıldığı anlaşılırken; zarf-fiil hakkında yapılan açıklamalardan, bu kategorinin üst fonksiyonda fiilimsilere bağlı yani, onun bir üyesi olduğu

¹¹ TS-TDK, TS-A, ÖTS, TDS, ÖTS-Y, TTS

¹² MBTS, TTS-M, ADTS, TDETS, DDTS

¹³ ADTS, TDETS, DDTS

¹⁴ Bu konu hakkında daha detaylı bilgi için şu çalışmadan istifade edilebilir: Turan, Zikri; Türkçenin Yapım ve Çekim Düzeninde Yer Alan Eklerin Sınıflandırılması Nasıl Olmalıdır?, 4. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II, (24-29 Eylül 2000, TDK Yay.: 856/II, Ankara, 2007

¹⁵ ATS, OATS, TS-A, ÖTS-Y, ADTS, TDETS

¹⁶ DTS, TS-TDK, TS-A, ÖTS, TDS, TTS, ADTS,DDTS, GTS

¹⁷ MBTS, ADTS, GTS

anlaşılamamaktadır; çünkü adı geçen kaynaklarda zarf-fiiller bağımsız bir kategori olarak ele alınmıştır. Bazı eserlerde ise bu konuya dikkat çekilmiştir.¹⁸

SONUÇ

Bu çalışmada bir dil bilgisi terimi olan *zarf-fiillerin* terim sözlükleri dışında, genel ve ansiklopedik sözlüklerde de açıklamalarına yer verilmiştir. Söz varlığımızın bir parçası olması sebebiyle terim sözlükleri dışında da farklı sözlükler de yer alması doğaldır ve doğrudur. Ancak bu terimin diğer sözlüklerde yer almasından ziyade ne şekilde yer aldığı ya da yer alması gerektiği sorusu önem teşkil etmektedir. Yapılan açıklamaların çoğunda alt-üst fonksiyon durumu (fiilimsilerin üst fonksiyon ve zarf-fiilin alt fonksiyon olması) göz ardı edilmekte ve birbirinden bağımsız olarak ele alınmaktadır. Bu durum zihinlerde bir kopukluk yaratmakta ve konunun daha iyi anlaşılabilmesini zorlaştırmaktadır.

Zarf-fiil ekleri ile yapım ekleri arasında kurulmaya çalışılan ilginin ise yerleşik gramer anlayışının bir sonucu olarak ortaya çıktığı düşünülebilir. Daha önce de belirttiğimiz gibi türeme işlemini yapan yapım ekleri ile zarf-fiil eklerinin şekilce yarattığı etki aynı olsa da anlam olarak aynı etkiyi yaratmamaktadır. Bir sözlük maddesi olarak *zarf-fiil* terimi açıklanacaksa sadece yerleşik gramer anlayışıyla yazılmış eserlere değil farklı bakış açılarıyla yazılmış eserlere de bakılması gerektiği ortadadır. Farklı bakış açılarından elde edilen veriler incelenmeden yapılan çalışmalar ise bir farklılık yaratmadan devam edecektir.

KAYNAKLAR ve KISALTMALAR

- Ayverdi, İlhan; Misalli Büyük Türkçe Sözlük (MBTS), 2. Baskı, Kubbealtıluğatı, İstanbul, 2011
Çağbayır, Yaşar; Ötüken Türkçe Sözlük (ÖTS-Y), Ötüken Yay., İstanbul, 2007
Çotuksöken, Yusuf; Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü (TDETS), 2. Baskı, Papatya Yay., Ankara, 2012
Demiray, Kemal; Temel Türkçe Sözlük (TTS), 4. Baskı, İnkılâp Yay., Ankara, 2001
Demiray, Kemal-Ruşen Alaylıoğlu, Ansiklopedik Türkçe Sözlük (ATS), İnkılâp Kitabevi, gözden geçirilmiş 7. baskı, 1995
Doğan, Mehmet; Doğan Büyük Türkçe Sözlük (DBTS), Vadi Yay., Ankara, 2001
Erözmen, Aybars- Betül Tarhan, Türkçe Terimler ve Sözcükler (TTS-D, 1. Derleme, Yalın Yay., İstanbul, 2008
Hançerlioğlu, Orhan; Türk Dili Sözlüğü (TDS), 4. Baskı, Remzi Kitabevi, Temmuz, 2007
Hatiboğlu, Vecihe; Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü (DTS-H), 2. Baskı, TDK Yay.: 364, Ankara, 1972
Hengirmen, Mehmet; Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü (DDTS), Engin Yay., Ankara, 1999
Kahraman, Mehmet; Sözlük Bilim Kuram, İlke ve Yöntemler Üzerine, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Say 8, 2016
Karadüz, Adnan; Sözlük, Sözcük Anlamı ve Öğrenimi Üzerine, Turkish Studies, Volume 4, Summer 2009
Korkmaz, Zeynep; Gramer Terimleri Sözlüğü (GTS), TDK Yay.: , Ankara, 2007
Kök, Mehmet; Temel Türkçe Sözlük, Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Kamus-ı Türkî, 1. Baskı, Tercüman Gazetesi, İstanbul, 1985

¹⁸ MBTS, ÖTS-Y, DTS-H, ADTS

- Püsküllüoğlu, Ali; Türkçe Sözlük (TS-A), Can Yay., Ekli 6. baskı, Mayıs 2007
- Örnekleriyle Türkçe Sözlük, MEB., 2000
- Özkan, Yıldız; Türkçe Sözlük (TS-Ö), Kare Yay., İstanbul, 2007
- Renkli – Resimli – Ansiklopedik Büyük Sözlük (RRABS); Düzeltilmiş, genişletilmiş, yeni baskı, Arkın Kitabevi
- Topçu, Çiğdem; Türkçede Fiilimsi Kategorisine Bağlı Zarf-fiillerin Bir Sözlük Maddesi Olarak Ele Alınışı, III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, İzmir, 2010
- Tuğlacı, Pars; Okyanus Ansiklopedik Türkçe Sözlük (OATS), Pars Tuğlacı, ABC Yay., 8. basım, İstanbul, 1995
- Turan, Zikri; Türkçenin Yapım ve Çekim Düzeninde Yer Alan Eklerin Sınıflandırılması Nasıl Olmalıdır?, 4. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II, 24-29 Eylül 2000, TDK Yay.: 856/II, Ankara, 2007
- Türkçe Sözlük (TS-TDK), TDK Yay., 11. Baskı, Ankara, 2011
- Vardar, Berke; Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü (ADTS), Multilingual Yay., İstanbul, 2002
- Yelten, Prof. Dr. Muhammet Yelten-Prof. Dr. Mustafa Özkan; Türkçenin Sözlüğü (TS-Y/Ö) , Babıali Kültür Yay., İstanbul, 2002